

Література

1. Ильин И. А. О сущности правосознания / И. А. Ильин // Теория государства и права / под ред. В. А. Томсинова. – М. : Зерцало, 2003. – С. 159–400.
2. Иеринг Р. Борьба за право / Иеринг Р. // Избранные труды : в 2 т. – СПб. : Юридический центр “Пресс”, 2006. – Т. I. – С. 13–435.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / Скакун О. Ф. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
4. Румянцев О. Г. Основы конституционного строя России / Румянцев О. Г. – М. : Юрист, 1994. – 288 с.
5. Гаврилов Н. И. Мера государственности демократического государства / Гаврилов Н. И. – К. : Наукова думка, 1997. – 116 с.
6. Шаблинский И. Г. Пределы власти / Шаблинский И. Г. – М. : Центр конституционных исследований, 1997. – 248 с.
7. Гражданское общество: истоки и современность / науч. ред. И. И. Кальной, И. Н. Лопушанский. – 3-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Юридический центр “Пресс”, 2006. – 492 с.
8. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права / Коркунов Н. М. / предисл. д-ра юрид. наук проф. И. Ю. Козлихина. – СПб. : “Юридический центр “Пресс”, 2003. – 430 с.
9. Палиенко Н. И. Учение о существе права и правовой связанности государства / Палиенко Н. И. – Х. : Типогр. М. Зильберберг и С-вья, 1908. – 344 с.

УДК 347.77:342.9

І. М. Коросташова, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Академії митної служби України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ЗМІНИ МАРКУВАННЯ НА ТОВАРАХ ТА ЇХ УПАКОВЦІ ЗА МИТНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Присвячено питанням правозастосування деяких норм митного законодавства України про захист прав інтелектуальної власності. Проведено аналіз норм митного законодавства щодо зміни ідентифікаційних знаків та маркування на товарах та їх упаковці в аспекті захисту прав інтелектуальної власності. Виявлено проблеми правозастосування митницями окремих норм Митного кодексу України. Визначено механізм реалізації, що забезпечує дотримання прав правовласників на об'єкти права інтелектуальної власності.

Ключові слова: захист прав інтелектуальної власності; правозастосування; процедура; митне законодавство; інтелектуальна власність; об'єкти права інтелектуальної власності; маркування; товари; упаковка.

Посвящено вопросам правоприменения некоторых норм таможенного законодательства Украины о защите прав интеллектуальной собственности. Проведен анализ норм таможенного законодательства в отношении изменения маркировки на товарах и их упаковке в аспекте защиты прав интеллектуальной собственности. Выявлены проблемы правоприменения

© **І. М. Коросташова, 2014**

таможнями отдельных норм Таможенного кодекса Украины. Определен механизм реализации правовых норм, обеспечивающий соблюдение прав правообладателей объектов права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: *защита прав интеллектуальной собственности; правоприменение; таможенное законодательство; интеллектуальная собственность; объекты права интеллектуальной собственности; маркировка; товары; упаковка.*

The article focuses on the enforcement of certain provisions of the customs legislation of Ukraine for the protection of Intellectual Property Rights. Analysis of the customs legislation in respect of labeling changes on the products and their packaging in terms of protection of intellectual property rights was conducted. Problems of law enforcement of certain provisions of the customs officers of the Customs Code of Ukraine have been identified. Mechanism for the implementation of legal norms that ensure respect for the rights of owners of objects of intellectual property rights have been identified.

Key words: *protection of intellectual property rights; law enforcement; customs legislation; intellectual property; intellectual property rights; labeling; products; packing.*

Постановка проблеми. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) [1], до якої Україна приєдналась 2007 р., є основним міжнародно-правовим актом, що встановлює стандарти застосування адміністративних процедур у сфері інтелектуальної власності. Зазначена Угода передбачає застосування контролюючими та правоохоронними органами держави комплексу адміністративних процедур, спрямованих на забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ), серед яких і захист ПІВ на митному кордоні.

Аналіз останніх досліджень. Проблему захисту ПІВ на митному кордоні досліджували науковці й практики, а саме: Г. Андрощук, І. Власенко, В. Дроб'язко, В. Жаров, Ю. Капіца, О. Тропіна, Т. Шевельова та ін. Однак питання, що стосуються нових для національного законодавства адміністративних процедур захисту ПІВ та механізму їх дії щодо зміни маркування на товарах та їх упакувці в процесі митного оформлення, а також проблеми застосування окремих норм митного законодавства, що стосуються реалізації цих норм, ще не розглядались.

Мета статті: 1) аналіз норм митного законодавства, що регулює правовідносини, пов'язані із застосуванням митницями процедури адміністративного захисту прав інтелектуальної власності, яка полягає в зміні ідентифікаційних знаків і маркування на товарах та їх упакувці й інших норм митного законодавства, що передбачають можливість проведення такої процедури; 2) визначення проблем у правозастосуванні окремих норм митного законодавства та механізму їх реалізації з додержанням митницями ПІВ правовласників об'єктів таких прав.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що митне законодавство України зазнало суттєвих змін із прийняттям у березні 2012 р. нового Митного кодексу України (далі – МК України) [2]. Вказані зміни стосуються і захисту ПІВ. Так, у МК України нині передбачено можливість застосування нових для митного законодавства України митних процедур (окремих митних операцій) щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі щодо зміни ідентифікаційних знаків (маркування) на товарах та їх упакувці у процесі митного оформлення. Низка питань щодо застосування вказаної митної процедури (операції) вже досліджувалась автором цієї статті. Однак деяким проблемам правозастосування окремих норм МК України (здійснення окремих митних операцій), що також є новелою національного митного законодавства, має бути приділено окрему увагу.

Отже, відповідно до ст. 402 МК України у процесі митного оформлення допускається зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упаковці з метою усунення ознак порушень прав інтелектуальної власності за умови узгодження таких операцій із правовласником або на його вимогу. Такі операції здійснюються за рахунок правовласника або інших осіб за домовленістю з ними. За результатами операцій, зазначених у ч. 1 цієї статті, складається акт про відсутність ознак порушення ПІВ, який підписує також правовласник об'єкта права інтелектуальної власності [2].

Слід зазначити, що в основу цієї норми покладено положення ст. 17 Регламенту Ради Європейського Співтовариства № 1383/2003 від 22.07.2003 р. “Щодо митних дій стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують права інтелектуальної власності” [3, 997], якою передбачено можливість ужиття компетентними установами до тих товарів, що порушують ПІВ, будь-яких інших заходів, унаслідок чого зацікавлені особи позбавляються економічної вигоди від цієї операції. Серед таких заходів передбачається також просте усунення торговельних марок, нанесених на контрафактні товари. Однак проведений аналіз дозволяє стверджувати, що з огляду на певні особливості різних об'єктів ПІВ, які можуть міститися на товарах та їх упаковці, просте усунення торговельних марок, нанесених на контрафактні товари, не визнається ефективним заходом, оскільки все ж не позбавляє власників контрафактних товарів економічної вигоди (за винятком окремих випадків) від такої експортно-імпоротної операції.

Крім вищевказаної спеціальної норми, МК України містить норму, що також передбачає можливість зміни ідентифікаційних знаків (маркування) на товарах та їх упаковці, а саме – ст. 325 МК України “Операції з товарами, транспортними засобами комерційного призначення, митне оформлення яких не закінчено” [2]. Так, відповідно до ч. 1 зазначеної статті за письмовою заявою власника товарів або уповноваженої ним особи та з дозволу органу доходів і зборів можуть здійснюватися навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування, зважування та визначення інших суттєвих характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, узяття проб та зразків таких товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміна транспортного засобу комерційного призначення.

Також ч. 2 ст. 325 МК України передбачено, що у встановлених Кодексом випадках органи доходів і зборів з власної ініціативи або з ініціативи правоохоронних органів мають право у письмовій формі вимагати від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України, проведення операцій, передбачених ч. 1 цієї статті. У такому разі витрати на проведення зазначених операцій відшкодовуються органом, з ініціативи якого вони проводилися. Якщо в результаті проведення таких операцій виявлено порушення законодавства України, витрати на їх проведення відшкодовує власник товарів, транспортних засобів комерційного призначення або уповноважені ним особи [2].

Виникає низка питань щодо підстав та порядку застосування цієї норми МК України (механізму зміни ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упаковці) та й цілком щодо можливості її реалізації. Зауважимо, що перераховані у зазначеній нормі операції (навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування, зважування та визначення інших суттєвих характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, узяття проб та зразків таких товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування них або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміна транспортного засобу комерційного призначення) по суті є

неоднорідними. Оскільки проведення таких операцій, як зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упакувці, як правило, проводиться у зв'язку з порушенням прав інтелектуальної власності, то й підстави для її проведення зовсім інші, ніж для таких операцій, як навантаження, перевантаження тощо. Відповідно до вищевказаної норми у разі відмови у наданні дозволу на здійснення зазначених операцій митниця зобов'язана невідкладно письмово повідомити особу, яка звернулася із заявою про надання такого дозволу, про причини й підстави відмови.

Відповідно до положення ст. 402 МК України, якщо зміна ідентифікаційних знаків чи маркування проводиться стосовно об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ), щодо яких може бути порушено права інтелектуальної власності, дозвіл на проведення таких операцій має надаватися відповідною митницею за наявності письмового погодження цього питання з правовласником ОІВ. Тому, виходячи зі змісту ст. 402 МК України, положення, передбачене ч. 1 ст. 325 МК України, не може бути застосовано в тих випадках, коли у митниці відсутні відомості про правовласника або вповноважену ним особу (його назва, адреса, телефон, за якими можна підтримувати зв'язок).

Ураховуючи вищезазначене, причиною відмови у застосуванні вказаної процедури також може бути відсутність погодження з правовласником ОІВ на проведення процедури із зміни ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упакувці за письмовою заявою власника товарів або уповноваженої ним особи, а правовою підставою такої відмови є положення ч. 1 ст. 402 МК України. Відповідно до ч. 1 ст. 325 МК України зміни ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упакувці здійснюються за рахунок власника товарів, що переміщує їх через митний кордон України, або уповноваженої ним особи, що в цілому не суперечить положенням ст. 402 МК України.

Якщо зміна ідентифікаційних знаків та маркування на товарах та їх упакувці згідно з ч. 1 ст. 325 МК України відбулась за ініціативи органів доходів і зборів або правоохоронних органів – витрати на проведення зазначених операцій відшкодовуються органом, з ініціативи якого вони проводилися [2].

Слід звернути увагу на те, що включення до переліку операцій, зазначених у вищевказаній нормі операції щодо зміни ідентифікаційних знаків (маркування) на товарах та їх упакувці, стосовно яких митниці надано право вимоги їх виконання власником товару виявляється необгрунтованим, оскільки для надання такої письмової вимоги у митниць та правоохоронних органів, з огляду на специфіку цих операцій, мають бути конкретні підстави, про які в даній нормі не йдеться, а саме: а) обгрунтовані підозри щодо порушення власником товарів прав інтелектуальної власності, підтвержені експертними висновками, уповноважених експертних організацій, оскільки в іншому випадку вимога митного органу необгрунтована; б) погодження правовласника ОІВ на проведення такої операції.

Крім того, вартість операцій щодо зміни ідентифікаційних знаків і маркування на товарах та їх упакувці і транспортних засобах комерційного призначення досить дорога, а іноді затрати коштів і праці на її проведення можуть перевищувати вартість самого товару або зробити його повністю непридатним для подальшого обігу на території України. Це обумовлено також тим, що після зміни ідентифікаційних знаків і маркування на товарах та їх упакувці ці товари, як правило, вже не відповідатимуть інформації про них у супровідних, сертифікаційних, реєстраційних та інших документах, і в цьому випадку (залежно від специфіки товару та вимог законодавства до таких товарів) може бути порушено законодавство про сертифікацію товарів і транспортних засобів чи їх реєстрацію у відповідних реєстрах тощо, оскільки на час пред'явлення товарів для митного контролю дозвільні та реєстраційні документи у більшості випадків уже пред'явлені митниці.

Питання порушуються й стосовно того, що в ч. 2 ст. 325 МК України законодавцем передбачено, що витрати на проведення зазначеної операції у разі виявлення порушення прав інтелектуальної власності у результаті такої операції мають відшкодовуватися власником товарів, транспортних засобів комерційного призначення або уповноваженими ними особами, що також свідчить про недосконалість зазначеної норми. Оскільки як для звернення самого власника товару до митниці з проханням про зміну ідентифікаційних знаків і маркування на товарах та їх упаковці, так і надання митним органом власнику товару письмової вимоги про зміну ідентифікаційних знаків та маркування на товарах, їх упаковці та транспортних засобах комерційного призначення – безпідставне і недоцільне, якщо немає факту порушення прав інтелектуальної власності.

Зазначимо: операція щодо зміни ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упаковці відбувається шляхом їх фізичного видалення з метою усунення ознак порушень ПІВ. Тому процедура, передбачена ст. 325 МК України, може бути застосована відносно товару, до якого митницею застосовано процедуру зупинення митного оформлення відповідно до ст. 399 чи ст. 400 МК України, або в добровільному порядку власником товару, однак тільки за умови узгодження цього питання з правовласником об'єкта ПІВ, розміщеного на товарі та його упаковці, та за дозволом митниці.

Слід зауважити, що таке узгодження є гарантією того, що в результаті застосування вказаної операції не буде спричинено шкоди для інших засобів правового захисту, які може використовувати суб'єкт права інтелектуальної власності.

За результатами операцій із видалення маркування з товарів та їх упаковки посадовою особою митниці в присутності правовласника об'єкта ПІВ та власника товару складається акт про відсутність ознак порушення прав інтелектуальної власності за формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України “Про затвердження Порядку взаємодії підрозділів митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності від 30.05.2012 р. № 647” [4], який відповідно до ст. 402 МК України підписує посадова особа митного органу, правовласник об'єкта ПІВ та власник товару.

Однак ст. 325 МК України складання акта за результатами проведення операцій зі зміни (видалення) знаків ідентифікації та маркування на товарі та упаковці не передбачено. Тому якщо такі операції проводяться за заявою власника товару для усунення з товарів та упаковки об'єктів ПІВ, що захищаються відповідно до закону, митниці повинні застосовувати положення спеціальної норми (ст. 402 МК України), відповідно до якої має складатися акт про відсутність ознак порушення ПІВ за встановленою формою. Крім того, ст. 399, 400 МК України передбачено застосування у випадку виникнення підозри щодо порушення ПІВ власником товарів, що містять об'єкти ПІВ у вигляді знаків ідентифікації та маркування (товарних знаків, географічних зазначень, об'єктів авторського права, промислових зразків тощо), процедур припинення митного оформлення товарів за даними митного реєстру об'єктів ПІВ та за власною ініціативою (“ex-officio”). Зазначені процедури, що спрямовані на захист прав інтелектуальної власності та недопущення переміщення через митний кордон контрафактних товарів, з погляду першочерговості та ефективності є безальтернативними і дозволяють застосовувати в подальшому весь комплекс операцій (дій), передбачених митним законодавством щодо товарів, стосовно яких виникла підозра у порушенні прав інтелектуальної власності, а саме: здійснити митне оформлення таких товарів у звичайному порядку чи продовжити строк їх зупинення, або скласти протокол про порушення митних правил за ст. 476 МК України “Переміщення товарів через митний кордон України

з порушенням прав інтелектуальної власності” за наявності підстав, передбачених ст. 399, 400 МК України; знищити такі товари у спрощеному порядку (ст. 401 МК України) та провести операції щодо зміни знаків ідентифікації й маркування на товарах та їх упаковці в порядку, визначеному ст. 402 МК України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Введення у митне законодавство України процедури захисту прав інтелектуальної власності у вигляді зміни (видалення) знаків ідентифікації та маркування на товарах та їх упаковці дозволяє під час перебування товару під митним контролем усувати порушення прав інтелектуальної власності за умови досягнення певних домовленостей між правовласником об'єкта ПІВ та власником товару в порядку досудового вирішення спору. Однак підстави та порядок застосування положень ст. 325 МК України в частині виконання вищезазначених операцій порушує багато питань, тому для правильного розуміння та застосування у практичній діяльності вказана норма потребує вдосконалення. Шляхів вирішення питання щодо однозначного розуміння та правильного правозастосування і варіантів унесення змін і доповнень до ст. 325 МК України є декілька, а саме: до зазначеної норми, що регламентує проведення цих операцій, необхідно внести посилання на ст. 402 МК України в частині підстав, порядку й фіксації результатів проведення операцій зі зміни (видалення) знаків ідентифікації та маркування на товарі й упаковці, або доповнити МК України окремою нормою аналогічного змісту з чіткою регламентацією підстав для проведення таких операцій, порядку їх проведення та фіксації результатів проведення, що передбачав законодавець.

Щодо можливості зміни знаків ідентифікації та маркування на товарі та їх упаковці за ініціативою митниці, то, на нашу думку це положення у ст. 325 МК України внаслідок певної неоднозначності та суперечності іншим нормам митного законодавства недоцільне, оскільки така операція може застосовуватися лише в порядку досудового вирішення спорів між власником товару, що переміщується через митний кордон України з порушенням ПІВ, та власником об'єкта ПІВ або за його вимогою. В іншому ж випадку існує загроза спричинення шкоди для інших засобів правового захисту, які може використовувати власник ПІВ.

Література

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] від 15.04.1994 р. / Верховна Рада України, офіційний веб-портал. – Режим доступу : http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України, офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Капіца Ю. М. – К. : Слово, 2006. – 1104 с.
4. Про затвердження Порядку взаємодії підрозділів митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 647. – Режим доступу : <http://www.minrd.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/62407.html>